

Sivistysvaliokunnalle

Asiantuntijalausunto esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2025

HE 109/2024 vp

Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto edustaa noin 40 000 kotimaista musiikin säveltäjää, sanoittajaa, sovittajaa ja kustantajaa, joille jaettiin Teoston kautta yhteensä 71,8 miljoonaa euroa tekijänoikeuskorvauksia vuonna 2023. Teoston kokonaisliikevaihto vuonna 2023 oli 83,8 miljoonaa euroa.

Teosto kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2025.

Teoston pääviestit

- Opetus- ja kulttuuriministeriön avustusten leikkaukset (17,4 miljoonaa), yksityisen kopioinnin hyvityksen puolittaminen (5,5 miljoonaa), Music Finlandin työ- ja elinkeinoministeriöltä saamaa tukea uhkaava lakkautus (0,3 miljoonaa) ja alennetun ALV-kannan korotus **osuvat rajusti erityisesti luovien alojen vapaaseen kenttään, jonka asema on jo valmiiksi heikentynyt.**
- **Näitä säästötoimia tulee kohtuullistaa,** jotta leikkausten ja veronkorotusten aiheuttamia haittoja saadaan minimoitua. Esitetyt säästöt johtaisivat merkittävään työpaikkojen, yritysten ja vientitulojen menetyksiin luovilla aloilla.
- **Yksityisen kopioinnin hyvitys tulee säilyttää nykytasolla.** Hallitus selvittää parhaillaan koko järjestelmän jatkoa, jolloin leikkaus ennen selvityksen valmistumista on erityisen huonosti perusteltu.
- **Luovien alojen vienninedistämiseen kannattaa hallitusohjelman kirjausten mukaisesti panostaa** leikkausten sijaan. Music Finlandin työ- ja elinkeinoministeriöltä saama vienninedistämisen tuki on turvattava.
- **Konsertit, festivaalit ja muut kulttuuritapahtumat on rajattava alennetun ALV-kannan korotuksen ulkopuolelle.** Taiteen ja kulttuurin lipputuloista kerättävien verotulojen lisäys on pieni erityisesti suhteessa veronkorotuksen aiheuttamiin merkittäviin haittoihin ja taloudellisiin menetyksiin.
- Lupaavaa on, että hallitus esittää uutta yhdeksän miljoonan euron rahoitusta luovien alojen tutkimus- ja kehittämistoimintaan Business Finlandin kautta. **On varmistettava, että näiden tukien kriteerit tunnistavat luovien alojen erityispiirteet** ja ohjautuvat mahdollisimman tehokkaasti alan kehityksen ja kasvun vauhdittamiseen.

Luovien alojen tilannekuva

Luovilla aloilla on merkittävä kasvu- ja vientipotentiaali. Jos Suomi kirisi edes vähän lähemmäs verrokkimaita kuten Ruotsia ja Tanskaa, luovien alojen tuhannet uudet työpaikat ja yritykset sekä viennin kasvu auttaisivat kohentamaan myös julkisen talouden tilaa merkittävästi. Tuoreimman, alkuvuodesta 2024 tehdyn selvityksen mukaan toimiala on kasvanut vuodessa yli miljardi euroa.

Ala toimii hyvin tehokkaasti: julkiset tuet ovat verrattain pieniä mutta niiden avulla luodaan moninkertaisesti suurempi tuotos, mikä tekee tuista erittäin tehokkaita. Taloustutkimuksen vuoden 2021 selvityksen mukaan nykyisellä taiteen ja kulttuurin 1,3 miljardin euron julkisella rahoituksella ala saa aikaan 14 miljardin euron tuotoksen, josta julkinen sektori kerää 3,4 miljardin euron tulot. Tästä rahoituksesta noin 500 miljoonaa on valtion rahoitusta. Luovat alat tuottavat siis yli 10-kertaisen hyödyn suhteessa julkisiin panostuksiin.

Kasvupotentiaalista huolimatta luovien alojen tila on hauras. Ala kärsi koronasta merkittävästi ja hallituksen leikkaukset vaikeuttavat tilannetta entisestään. Säästöt osuvat kovaa erityisesti luovien alojen vapaaseen kenttään, jonka asema on jo valmiiksi heikentynyt. Euromääräisesti pienetkin heikennykset voivat pahimmillaan johtaa kokonaisten festivaalien, orkesterien ja kulttuuritalojen toiminnan lakkauttamiseen ympäri maan. Lakkautuksilla ja konkurssilla olisi merkittävä heikentävä vaikutus alueiden ja sitä kautta koko Suomen elinvoimaan.

ALV-korotus ja valtionavustusten leikkaukset heikentävät luovien alojen kasvua ja vientiä – erityishuolena Music Finland

Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämiin valtionavustuksiin laajasti osuvien leikkausten lisäksi musiikkialaa kurittavat esimerkiksi konsertti- ja keikkalippujen veronkorotukset, kun **alennettua arvonlisäverokantaa nostetaan 10 prosentista 14 prosenttiin**. Linja on päinvastainen suhteessa koronakriisin jälkeen kaivattuun tukeen luovien alojen ja etenkin tapahtuma-alan elpymiselle.

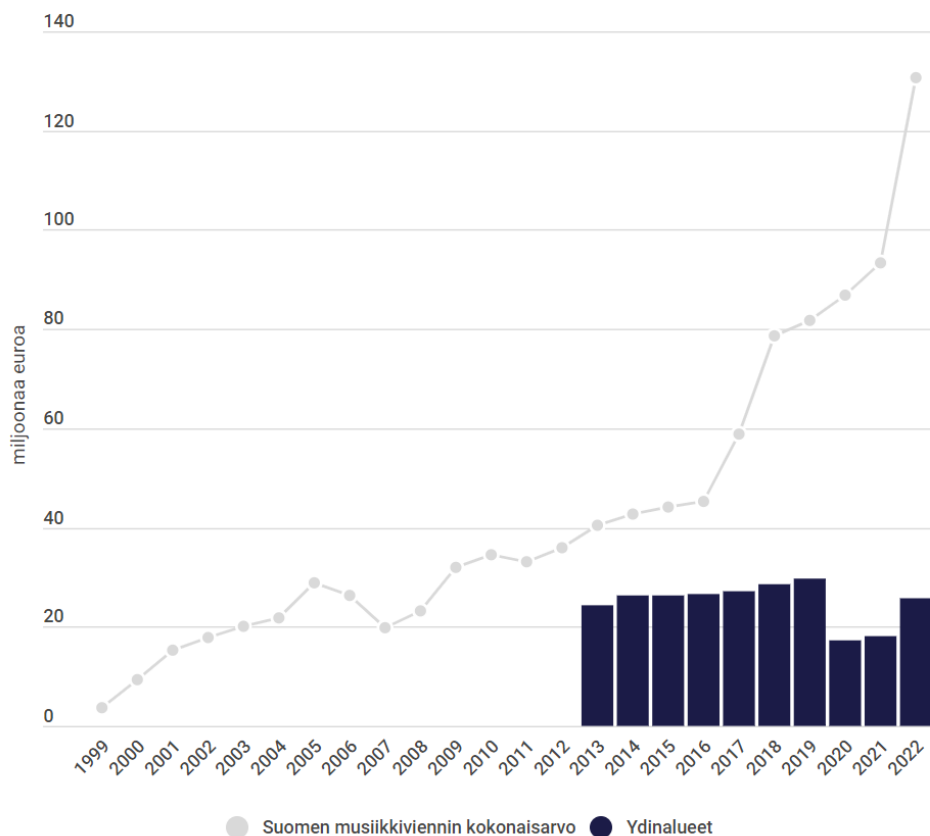
Kehysriihessä aiempia säästöpäätöksiä myös aikaistettiin ja kasvatettiin, mikä näkyy paitsi ensi vuoden myös sitä seuraavien vuosien budjetissa. Vuodelle 2026 suunnitellaan vielä ensi vuottakin suurempia leikkauksia: vuonna 2026 säästöt opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämiin valtionavustuksiin nousevat 150 miljoonaan euroon. **Ellei suuntaa muuteta, näiden alati kasvavien leikkausten seurauksena tulee olemaan merkittävä suomalaisen kulttuurin ja luovien alojen alasajo.**

Kulttuuriin ja luovalle alalle kohdennetut säästöt ovat kasvun kannalta väärä kohde.

Valtion budjetin kannalta euromääräisesti pienillä tuilla on suuri vaikuttavuus, sillä eurot käytetään tehokkaasti kulttuurin tuotantoon, mikä puolestaan näkyy suoraan elinvoiman, työllisyyden ja yrittäjyyden kasvuna ympäri Suomen.

Erityisen tehokkaasti kasvua ruokkivat vapaalle kentälle sekä luovien alojen vientiin ohjatut tuet. Musiikin vientiä vauhdittava Music Finland on onnistunut nostamaan Suomen musiikkiviennin voimakkaaseen kasvuun viimeisen kymmenen vuoden aikana (ks. kuvaaja alla). Nyt valtionavustusten ja yksityisen kopioinnin hyvitysten leikkaukset uhkaavat myös

Music Finlandin rahoitusta. Erityisenä huolena on, että myös työ- ja elinkeinoministeriön rahoitusta Music Finlandille ollaan lakkauttamassa, vaikka kyseessä on erittäin tehokas tuki vienninedistämiseen.

Music Finland on aiemmin saanut tukea sekä opetus- ja kulttuuriministeriöltä että työ- ja elinkeinoministeriöltä. Nyt tämä rahoitus on uhattuna molempien ministeriöiden osalta. Music Finland on saanut TEM-tukensa momentilta 32.01.40, josta hallitus on nyt leikannut niin paljon, että rahaa on ensi vuonna tiedossa vain harvoille ja valituille. Siksi TEM:n Innovaatiot ja yritysrahoitus -osasto ei voi avata vuodelle 2025 yleistä valtionavustushakua kestävästä kasvusta ja kansainvälistymisestä edistävälle toimijoille, mistä Music Finlandin ja monien muiden yhteisöjen valtionavustuksia on rahoitettu. Joillekin toimijoille on osoitettu erillinen lisämääräraha mutta Music Finlandille ei tällaista rahoitusta ole toistaiseksi turvattu, mikä tarkoittaa heidän tukensa lakkauttamista. Tämä lakkautus olisi syytä perua.

Luoville aloille ohjattu tuki auttaa toimijoita ottamaan ratkaisevat seuraavat askeleet kasvussa, toiminnan kehittämisessä ja kannattavuuden parantamisessa. Vastaavasti valtion kannalta pienten tukien leikkauksella saavutettaisiin vain marginaalinen hyöty valtion kannalta, mutta leikkausten vahingolliset seurausvaikutukset kulttuurin kenttään olisivat huomattavat. Erityisenä huolena on, että euromääräisesti pienikin leikkaus ohjaa myös kulttuurin muita rahoittajia kuten yrityksiä, kuntia ja säätiöitä vetämään rahoituksensa pois valtion leikkausten kohteeksi osuvilta toimijoilta. Tällöin leikkausten haitta on moninkertainen.

Yksityisen kopioinnin hyvitysten puolitus osuu kovaa musiikin ruohonjuuritasolle

Vielä avustusten leikkauksia suhteellisesti merkittävämpi leikkaus on yksityisen kopioinnin hyvitysten puolittaminen, jonka myötä 11 miljoonan euron korvaus leikkaantuu 5,5 miljoonaan. Tämä leikkaus tulee näkymään suoraan tuhansien pienituloisten taiteilijoiden toimeentulossa sekä satojen alueellisten kulttuurituotantojen ja -tapahtumien lakkaamisena.

Yksityisen kopioinnin hyvitys ei ole harkinnanvarainen kulttuurin tukimuoto, vaan se perustuu tietoyhteiskuntadirektiiviin (2001/29/EY) sekä tekijänoikeuslakiin. Tekijöillä on lain ja direktiivin mukaan oikeus saada teoksen yksityisestä kopioinnista korvaus eli hyvitys. Tekijänoikeuslain mukaan tämän hyvityksen yksityisestä kopioinnista maksetaan Suomessa talousarvioon otettavasta määrärahasta, jonka tulee olla määrältään sellainen, että sitä voidaan pitää kohtuullisena hyvityksenä teosten kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön.

Sivistysvaliokunta on todennut aiemmassa mietinnössään (SiVM 14/2014, s. 2): *"Hyvitysmaksu ei ole tavallinen harkinnanvarainen kulttuurimääräraha, sillä direktiivin tarkoittama "sopivan hyvityksen" käsite rajaa hallituksen mahdollisuuksia harkinnanvaraisesti vähentää määrärahaa esimerkiksi valtiontaloudellisten yleisten säästötarpeiden vuoksi."* Tämä havainto pätee yhä näin kymmenen vuotta myöhemminkin.

Yksityinen kopiointi aiheuttaa merkittäviä tulonmenetyksiä aineettomien sisältöjen tekijöille: Luovat ry:n teettämä tuore selvitys kertoo, että yksityinen kopiointi aiheuttaa vuosittain noin 46 miljoonan euron haitan musiikin ja av-aineistojen myyntien ja striimaustulojen menetyksenä. Tämä merkittävä taloudellinen menetys on laskettu Opetus- ja kulttuuriministeriön vuosittaisen kopiointitutkimuksen pohjalta. **Nykyinen 11 miljoonan euron hyvitys kattaa siis vain murto-osan arvioidusta menetyksestä.**

Menetyksiä korvaavat hyvitykset ovat olleet erityisen tehokas ja suoraan tekijöille sekä paikalliseen kulttuurituotantoon kohdentuva rahoituksen muoto luovan alan kentälle. Musiikin osuus 11 miljoonasta on ollut noin 4,5 miljoonaa euroa, josta 2,5 miljoonaa euroa on maksettu suoraan tekijöille sekä muille oikeudenhaltijoille heitä edustavien Teoston ja Gramexin kautta. Kaksi miljoonaa euroa taas on mennyt musiikin edistämiseen Musiikin edistämissäätiö MES:n kautta, joka jakaa avustuksia ja apurahoja esimerkiksi taiteelliseen työskentelyyn, tuotantoihin, markkinointiin ja vientiin ja koulutuksiin.

Esitetty leikkaus on erittäin merkittävä. Toteutuessaan yksityisen kopioinnin hyvitysten puolittamisella olisi huomattavan suuri vaikutus sekä pienituloisten taiteilijoiden taloudelle että useille musiikkituotantohankkeille ja tapahtumille eri puolella Suomea. Kerrannaisvaikutukset tuntuisivat Suomen jokaisessa maakunnassa.

Hyvitysjärjestelmän uudistaminen tämän päivän toimintaympäristöä vastaavaksi on ollut tavoitteena pitkään, ja hallitus onkin juuri käynnistänyt selvityksen uudistuksen toteuttamiseksi.

Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksu tulee säilyttää nykyisellä vuositasolla (11 miljoonaa euroa), kunnes uusi järjestelmä on saatu voimaan.

Luoviin aloihin tulee panostaa leikkausten sijaan

Pienillä lisäpanostuksilla luovien alojen kasvua voitaisiin vauhdittaa merkittävästi. Siksi on lupaavaa, että leikkausten lisäksi hallitus pyrkii kohdentamaan tukea luoville aloille tutkimus- ja kehittämisrahoituksen kautta. Budjettiriihessä hallitus päätti uudesta 9 miljoonan euron rahoituksesta luovien alojen T&K-toiminnalle. Rahoitus alkaa ensi vuonna ja sen maksatuksen kanavana toimii Business Finland.

Tällä hetkellä Business Finlandin avustukset soveltuvat kuitenkin pääosin heikosti luovien alojen kasvun vauhdittamiseen. Innovaatiopuolen rahoitusta luovat alat ovat saaneet jonkin verran. Juuri tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituskanavien kriteerit ja tulkintakäytännöt ovat kuitenkin aiemmin olleet sellaiset, että niiden kautta on ollut hyvin vaikeaa, ellei lähes mahdotonta saada rahoitusta luovan alan yritykselle muutoin kuin pelialan osalta. Hallituksen sinällään hyvään tavoitteeseen pääseminen edellyttääkin **yritystukien jakoperusteiden ja kriteerien uudistamista** etenkin Business Finlandin osalta. On keskeistä varmistaa, että verorahat ohjautuvat monipuolisesti luoville aloille tarkoituksenmukaiseen ja tehokkaaseen käyttöön.

Suomen talouden näkökulmasta yritystukien kokonaisuudistus olisi tarpeen: työ- ja elinkeinoministeriön selvityksen (2017) mukaan vain 11% Suomen yritystuista tukee uuden yritystoiminnan nousua ja kasvua sekä uusien työpaikkojen syntyä. Tätä osuutta olisi syytä nostaa, jotta Suomi pääsisi jatkuvalla säästölinjalla kasvun tielle. Yksi tehokkaimmista tavoista kohdentaa yritystuet viisaammin olisi panostaa luoviin aloihin historiallisen suurten leikkausten sijaan. Ala tuottaa jo nyt yli 10-kertaisen taloudellisen hyödyn suhteessa taiteen ja kulttuurin julkiseen rahoitukseen. **Yritystukien hyöty jää varsin rajalliseksi, ellei taiteen ja kulttuurin perusrahoitus ole kunnossa.**

Luoviin aloihin osuvat leikkaukset ovatkin selvässä ristiriidassa hallitusohjelman kirjausten kanssa. Hallitusohjelmassa todetaan, että luovilla aloilla on merkittävä työllisyys- ja kasvupotentiaali; kulttuurin kansainvälistymisen edellytyksiä tulee parantaa sekä kehittää kasvua vauhdittavia malleja kulttuurialalle. Myös 2.9.2024 lausuntokierrokselle lähetetty hallituksen kulttuuripoliittinen selonteko alleviivaa kulttuurin laaja-alaisia hyötyjä niin taloudelle kuin esimerkiksi osallisuudelle. Sinällään hyviä tavoitteita löytyy myös budjettiriihen pöytäkirjoista, mutta valitettavasti kulttuurille ja luoville aloille osoitetut eurot ja niille kohdistettavat leikkaustoimenpiteet puhuvat aivan toista kieltä ja ne **uhkaavat viedä pohjan hallituksen tavoitteilta luovien alojen kasvuille. Esitettyjä leikkauksia tulee kohtuullistaa.**

Espoossa 9.10.2024

Säveltäjän Tekijänoikeustoimisto Teosto ry

Risto Salminen

toimitusjohtaja